

Monotheizmus

— Néhány szó az Ady-vitához. —

Jó néhány héttel a legújabb Ady-vita viharása előtt írtam egy rövid tanulmányt Juhász Gyula költészetéről, melyben anélkül, hogy Ady nagyságát, páratlan misszióját lekicsinyeltem volna, hitben, lélekben, világtölggásban Juhász líráját nyilvánítottam maibbnak, modernebbnek s e merész, kicsit önkényesnek látszó megállapítást néhány nem egészen érdektelen gondolatot igyekeztem alátámasztani. Adyt, ismétlem, értékelő szempontok alkalmazása nélkül, egy hosszú analitikus periódus utolsó óriásaként tüntettem fel, aki summázta mindazt, ami előtte emberi és magyar lehetett, hogy saját husán, vérén, idegein igazolva be a magányos inividium csödjét, egy újabb, egy teljesebb szintetikus kulturfolyamatnak vesse meg alapját. Ady tehát zárókö, betetőzés, robusztus utolsó akkord s így természetesen tökéletes a maga nemében, Juhász pedig áhítatos, ünnepi föld-kultuszával, személytelen katolikus miszticizmusával, mely nagyrészt éppen szegedi mivoltában gyökerezik, első megsejtője annak az új ember típusnak, annak a tisztább ember-ideálnak, melynek megfogalmazásáról, lassu térhódításáról a jelek szinte kétségtelenül tanuskodnak. Ady dacos, ellenszegülő, szerelmében zsarnoki, önző, életében egyedülálló, nyugtalan lázadó; Juhász Gyula leboruló, szerzetesi, akiben a művészet megváltódás s titokzatos szertartások temploma a vers. Juhász madonnás, fölvadót, kincseit szétszórtó, apostoli, Ady körülhatárolt, merész, szinte felelőtlenül egyéni. És így tovább.

A párhuzam konklúziójaként aztán azt szögeztem le, hogy Ady individualis eksztázisában, személyes missziójának büszke tudatában valahogyan tényleg kívül esik már a mai szociálisabb világszemlélet körén s hogy ez utóbbi fölérzésében, majdnem vallásos apoteozisában Juhász Gyuláé az első.

Nem mondom, ez a kijelentés, bár szememben eléggé igazoltnak látszott, kicsit engem is megijesztett. Hiszen Ady minden volt: zseni és ideál, költő és hitvallás s valahogyan brutálisnak éreztem magam, hogy kitépve őt az egyedülálló fényes csarnokából olyan misszió betöltésével ruházom föl, mely mulandó s mely végeredményben csak azért szent, mert állomása a korok fölirtóztathatatlan rohanásának. De így kellett őt látnom, hogy hinni tudjak magamban, hogy Ady kizárólagos elismerésével, nagyságának végzetes időtlenségével el ne zárjam az utat a jelen más irányu törekvései előtt. Hiszen azonkívül, hogy valaki örök, még mulandó is lehet s talán mégse szentségtörés, ha egy új emberiség mohó áhítatában megnyirbálom annak koszorúját, aki végtére mégis csak ember, akármilyen lángész lobogott is benne.

Ekkor láttam be először, hogy Ady több lett saját magánál, hogy Ady nekem nem csak a szim-

bolista költő, az uttörő művészt jelenti, hanem ennél jóval egyetemesebb: a harc, a haladás és minden lehető modernizmus szimbólumát. Támadták, én védtem, gyűlölték, én szerettem, ki-kezdtek, én cáfoltam, mert ő lett mindazok pajzsa, győzelmi zászlaja, akik leszámolva a megcsontosodással, a közönyös egyhelybenállással menni, haladni, építeni akartak. Már nem is gondoltam a verseire, hiszen azok Petőfi és Csokonai örök rigmusai közé keverődtek, csak őrá, az elvérzett bajnokra, a heroikus lázadóra, mert kellett a példa, az eszmény, hogy helyt tudjon állni az az új generáció is hite jogosságáért, melynek én is tagja vagyok. Így tehát Ady kettészakadt (ahogy körülbelül Petőfi is!) Az egyik Ady volt az irodalomtörténeti tény, a magyar költő, akinek voltak zseniális és kevésbé zseniális percek, aszerint, amilyen verset írt, a másik Ady pedig az eszme, a fiatalság, az új, a radikalizmus, a haladás eszménye.

Mikor Kosztolányi cikke megjelent s az egész sajtó fölhördült, majdnem mingyárt tudtam, hogy itt a két Ady-arc összegabalyításáról van szó s hogy a fönti diszinkció segítségével könnyen elejét vehetnénk mindenfajta árulásnak, nevéstéses különvéleményezésnek s itt-ott kirívó, kétségbeesett önvédekezésnek. Kosztolányi, hogy Ady eszméjét egy esztétikai jelenség irodalomtörténeti értékévé redukálja, ami a komoly kritika szempontjából jogos és szükséges is, elkeveredett filológiai pepecseléssel igyekszik kimutatni Ady szavaiból a költő ürességét, modorosságát, izléstelenségét s ez elhibázott módszer alkalmazásával, szubjektív föllángolásában annyira vetemedik, hogy Ady költészetét a magyar nyelv mélypontjának kiáltja ki s mint lírikust a másodranguak szomorú táborába utalja. Hát ez sok! A kritikának helyt kell adnunk, mert ha megtagadjuk azt a kizárólagos jogát, hogy ítélkezze elevenek és holtak fölött, akkor eddigi kétséges érdemeitől is meg kellene fosztanunk e különben sem szerencsés műfajt; de az ellen mindenesetre szót emelünk, hogy olyan valaki, aki tagadhatatlanul nagy tehetség, személyes indulatait zudítsa ránk kritika formájában. Ebben az esetben tényleg nincs Ady-revizio, csak istenkezés és káromkodás s ahelyett, hogy eljuthatnánk a fönt ajánlott diszinkcióhoz, újra csak harcolunk; a harcnak pedig sosem lehet igaza. Kosztolányi az írástudatlan Ady-rajongóknak üzent hadat s ő mint írástudó egyszerűen a másik végletbe esett. Rug, vág, öl, ahelyett, hogy tényleg megkísérelné azt, ami a tömérdék Ady-irodalomban, ezideig igazán keveseknek sikerült. Kosztolányinak mást kellett volna írni: akinek értéke annyira vitán felüli mint az övé, annak nem lett volna szabad megelégedni azzal a parányi eredménnyel, hogy ezután boldog-boldogtalan az ő nagyságának védőszárnyai alatt megdöfködjék egy mégis csak óriási halott tetemét. Ez tényleg nagyon kevés!

Egy tanulságot azonban mégis levonhatunk eh-

Ne botorkáljon a sötétben
Vegyen egy zrelámpát a világhírű

elémme! - mely a legnagyobb fénnnyel a leghosszabb ideig világít!

ből az egész cselepatéből. Ady zseni volt és senki sem alkalmasabb arra, hogy dogmává merevedjék, mint éppen a zseni. Hivői vannak, fölönt papjai s ezek könnyen esnek abba a szélsőségbe, hogy a zseni minden szavát szentírásnak vegyék s könyveiből olyan templomot építsenek, mely kizárja minden más próféta és felekezet érvényesülését. Mi nem csaphatjuk be az ajtót az új lehetőségek armádiája előtt, ha tényleg a haladás lelkesültjei vagyunk, mi ebből a szempontból sosem lehetünk monotheisták, bármennyire is hajlamos erre egyszerűsítő lelki beállítottságunk. Boruljunk le Apolló előtt, de ne tagadjuk meg másoktól is az isteni ihletettség jogát s mint a boldog görögök, akik vagy kétezer istent számláltak, adjuk meg mindenkinek a magáét, nem fedkezve meg az ismeretlen istenről sem, hiszen ilyen is lehet. Mert mindenképpen furcsa lenne, ha annak az Adynak lennének bérelt inkvizitorai, aki mindig lázadott s aki jól tudta, hogy az idők változnak s mi hasonlóképpen.

Berceli Anzelm Károly.

Iskolai idényre

harisnyák, fehérneműek, keztyűk, alsó ruhaneműek stb.
legolcsóbb bevásárlási forrás, óriási választék

Pollák Testvérek Csekonics ucca és Széchenyi tér.

Alulirottak mély fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk, hogy a legjobb anya, nagynya, testvér és rokon

özv. Endrényi Lajosné
szül. Pacher Irén

életének 65-ik évében, augusztus 31-én délután 4 óraker hosszú és kínos szenvedés után, a halotti szentségek felvételével, visszaadta lelkét Teremtőjének.

A megboldogult hült tetemét szeptember 2-án délután 4 óraker helyezzük örök nyugalomra a belvárosi temető kupolaházából, az ugyanott lévő családi sírboltba.

Lelke üdvéért az engesztelő szent miseáldozatot szeptember 2-án délelőtt 10 óraker fogjuk a Fogadalmi templomban az Egek Urának bemutatni.
Szeged, 1929 augusztus 31.

Rácz Antal és neje Endrényi Irén
Wenner Sándor és neje Endrényi Vilma
Dr. Hunyadi-Vas Gergely és neje Endrényi Margit
gyermekai és vejei.

Wenner Lajoska
Wenner Lujzika
Wenner Miklós
unokái.

Böck Andorné, Pacher Vilma
özv. Schäfer Miklósné, Pacher Anna
testvérei.

DÉLMAGYARORSZÁG

JEGYIRODA TELEFON 306

Harmonia Hangversenyrendező Vállalat
az 1929/30. évadban 8 bérleti hangverseny keretében rendezi

II-ik magyar ciklusát.

- Okt. **A budapesti Filharmonikus Társaság**
50 tagu zenekara
Dohnányi Ernő dr. vezényletével.
- Nov. **Szigeti József** hegedűművész.
- Nov. **Székely Zoltán** hegedűművész.
- Dec. **Anday Piroška** énekművész.
- Jan. **Bodó Erzsébet** énekművész.
- Febr. **Kentner Lajos** zongoraművész.
- Márc. **Lauris Lajos** énekművész és
Kerpely Jenő gordonkaművész
- Ápr. **Léner quartett** kamarazene.

A bérlek a napi jegyváltókkal szemben 20-45% kedvezményt élveznek.

A 8 hangversenyre érvényes bérletjegyek 10 havi (szeptembertől júniusig) részletfizetésre kaphatók havi 1-20, 5-50 pengő fizetés ellenében. A nyugtákat, valamint a hangversenyjegyeket kikészbesítjük. Mindennemű felvilágosítást készséggel ad a **HARMONIA** igazgatósága, Zrínyi u. 5. Telefon 12-38 és a **Délmagyarország jegyirodája**, telefon 3-06, ahol a bérletjegyzés is eszközölhető.

Iskola- és aktatáskák
marhabórból legolcsóbban, legjobb kivitelben
Wambach bőrdönsnél
Kalemen ucca 2.